Japansk zelkova

Zelkova serrata

I korthet

- *Zelkova serrata* – almväxter (Ulmaceae).
- Hemmahörande i Japan, Korea, östra Kina och Taiwan.
- Lövfällande träd med små, sågtandade blad och en fin, tät förgrening.
- Gula, orange och rödbruna höstfärger; slät, grå bark som flagnar med åldern.
- Ute året runt i sol till lätt skugga; på vintern skyddas skålen mot hård frost.
- Växer snabbt och tål beskärning bra – den klassiska arten för kvastformen.
- Fröna behöver 6–8 veckor i kylskåp; gror sedan efter cirka 4 veckor.

Det här kan du se fram emot

Med fröna av japansk zelkova har du grunden till en vinterhärdig lövträdsbonsai som du själv formar från den första groddplantan. Fröna behöver först 6–8 veckor i kylskåpet, och därefter brukar de första groddplantorna visa sig efter cirka 4 veckor. Zelkova växer snabbt, så redan den första sommaren kan du börja klippa tillbaka de nya skotten. Efter några år har du en liten stam med begynnande förgrening – och varje höst kan du glädja dig åt de gula, orange och rödbruna höstfärgerna.

Många förknippar bonsai med ett färdigt litet träd från butiken. Med frön börjar du ett steg tidigare – och det ger dig något som ett köpt träd aldrig kan: Du bestämmer själv formen från den allra första groddplantan, och du kan odla arter som sällan eller aldrig säljs som färdiga bonsai. Det kräver tålamod, för det tar några år innan fröplantan har blivit ett riktigt bonsaiträd. I gengäld är trädet ditt eget från början till slut. Här nedan hittar du det du behöver veta för att komma bra igång med just den här arten.

Introduktion

Japansk zelkova (*Zelkova serrata*) är ett lövfällande träd i familjen almväxter. Det är hemmahörande i Japan, Korea, östra Kina och Taiwan, där det växer i ljusa skogar och längs vattendrag. I Japan heter trädet keyaki och hör till de mest älskade park- och tempelträden; vissa exemplar är över tusen år gamla. Bladen är små, avlånga och sågtandade – därav artnamnet serrata. På hösten färgas de gula, orange och rödbruna. Barken är slät och grå och flagnar med åldern i fläckar, så att en ljusare, orangebrun bark kommer fram. Zelkova är släkt med almen men är ingen alm: frukterna är små, vinglösa nötter. Som bonsai är japansk zelkova en klassiker. Den växer snabbt, tål beskärning bra och bildar en fin, tät förgrening – det är för den här arten som kvastformen (hokidachi) ursprungligen utvecklades. På vintern, när bladen har fallit, syns grenstrukturen tydligt.

Förökning

Fröna sås helst från vinter till vår. De behöver en kall period för att gro: Lägg dem i ljummet vatten i 24 timmar och blanda dem sedan med lätt fuktig sand eller kokossåmull i en sluten påse. Ställ påsen i kylskåpet vid cirka 2–5 °C i 6–8 veckor – inte i frysen. Så sedan fröna cirka 1 cm djupt i fuktig såjord eller kokossåmull och håll odlingsmediet jämnt fuktigt men inte blött. Groningen sker normalt efter cirka 4 veckor. När groddplantorna har fått sina första riktiga blad skolas de om till egna krukor med pikeringsjord.

Säkerhet: Frön, näringsämnen och odlingsmedier är inte avsedda att ätas – varken av människor eller djur. Vissa arter är giftiga, så förvara dem oåtkomligt för barn och djur.

Placering och ljus

Japansk zelkova vill ha en ljus plats ute, gärna i sol. På sommaren kan lätt skugga mitt på dagen vara en fördel, så att bladen inte bränns. Groddplantor som har såtts inomhus vänjs gradvis vid att stå ute och flyttas ut först när det inte längre finns risk för nattfrost. Trädet passar inte att stå inne – det behöver frisk luft och en kall vinter.

Vattning och näringsämnen

Zelkova förbrukar mycket vatten under växtsäsongen. Vattna rikligt, varma dagar gärna dagligen, och låt aldrig odlingsmediet torka ut helt. Varma sommardagar kan bladen sprejas med rent regnvatten i rumstemperatur. På vintern vattnas bara sparsamt. Från april till september ges flytande bonsainäring var 2–3:e vecka; organisk långtidsnäring går också bra.

Odlingsmedium

Färdig bonsaijord är ett bra val. Till unga plantor passar pikeringsjord med kvartssand. Unga plantor planteras om vartannat år på våren, innan knopparna slår ut; rötterna kan samtidigt beskäras något.

Beskärning

Zelkova tål beskärning bra och skjuter snabbt nya skott. Låt de nya skotten växa till 4–6 blad och klipp sedan tillbaka dem till 2–3 blad. Det kan upprepas flera gånger under växtsäsongen. Ta också bort enstaka stora blad så att ljuset når in i kronan. Kraftiga skott i toppen hålls korta, så att de nedre grenarna inte försvagas. Den egentliga formbeskärningen av grenarna görs på vintern eller tidigt på våren, när bladen har fallit och grenstrukturen är lätt att se.

Övervintring

Japansk zelkova är härdig och behöver en kall vinter för att kunna vila. Låt trädet stå ute, även när bladen faller på hösten – lätt frost skadar inte. I en skål är rötterna dock mycket mer utsatta än i marken, och när odlingsmediet fryser hårt kan skålen spricka. Skydda därför skålen i god tid när det väntas flera dygn med frost eller nattfrost under ca -5 °C: Gräv ner skålen i trädgården så att bara stam och krona är ovanför jord, och täck jorden med löv – eller ställ skålen i torr sand i en frigolitlåda. Du kan också ställa trädet i ett kallt, helst frostfritt förråd eller garage; när bladen har fallit behöver det inget ljus. Groddplantor ska under sin första vinter alltid stå frostfritt, t.ex. i ett ouppvärmt rum vid 0–5 °C. Vattna sparsamt så att odlingsmediet inte torkar ut helt, och ge ingen näring. När knopparna börjar svälla på våren ska trädet åter stå ljust, och de nya skotten skyddas mot sen nattfrost.

Viktiga odlingstips

Det mesta som går fel vid sådd beror på för mycket vatten eller för lite ljus. Jag rekommenderar ett lätt, näringsfattigt sådmedium som såjord eller kokossåmull, så att de fina rötterna inte ruttnar. När groddplantorna ska skolas om ger pikeringsjord med kvartssand god dränering och ett stabilt rotsystem. Senare, när trädet ska formas som bonsai, är min färdigblandade bonsaijord en bra grund. Ha tålamod: Frön från samma påse gror inte alltid samtidigt, så låt såbrättet stå kvar även om de första groddplantorna redan har kommit upp.